

Kądziała, Łukasz

"Myśli polityczne o wolności cywilnej",
Józef Wybicki, wstęp Emanuel
Rostworowski, Wrocław [etc.] 1984 :
[recenzja]

Przegląd Historyczny 77/2, 434

1986

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych, tworzonej przez Muzeum Historii Polski w Warszawie w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został opracowany do udostępnienia w Internecie dzięki wsparciu Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego w ramach dofinansowania działalności upowszechniającej naukę.

Józef Wybicki, *Myśli polityczne o wolności cywilnej*, wstęp Emanuel Rostworowski, Gdańskie Towarzystwo Naukowe, Wydział I Nauk Społecznych i Humanistycznych, Zakład Narodowy im. Ossolińskich — Wydawnictwo, Wrocław—Warszawa—Kraków—Gdańsk—Łódź 1984, s. 240.

Tomik przynosi krytyczną edycję mało znanego nawet wśród specjalistów obszernego pisma publicystycznego Józefa Wybickiego. Rzeczą wydana została po raz pierwszy i dotąd jedyną w Poznaniu w l. 1775—76. Dawniejsi historycy, łącznie z W. Konopczyńskim, pomijali tę książkę, bądź zniechęceni niełatwym stylem i zawikłaną argumentacją, bądź niedoczytawszy do końca trzytomowego traktatu. Nie bez znaczenia był też fakt wyjątkowo słabego przechowania się egzemplarzy tego druku do dziś. Nieznanej publicystyce autora hymnu narodowego oddał, co należy, Emanuel Rostworowski w 1972 r. Wygłoszony wówczas referat został obecnie przedrukowany jako przedmowa omawianego wydawnictwa. Znakomicie doń wprowadza.

Powstanie tego traktatu wiąże się z rojalistyczną agitacją przed sejmem 1776 r., na służbę której oddał swe pióro J. Wybicki, do niedawna zdeklarowany konfederat barski. Napisanie tej książki było więc punktem zwrotnym w politycznej biografii jej autora. Całość składa się z trzech części — trzech „myśli”. Pierwsza ma rzadki w Polsce charakter teoretyczno-polityczny i dowodzi znajomości m.in. Monteskiusza, Rousseau, Hume'a, Marmontela i Bolingbroke'a. Przynosi ona zapewne pierwsze w Polsce rozwinięcie doktryny umowy społecznej. „Myśl druga” posługuje się antycznym kostiumem grecko-rzymskim i w sposób aluzyjny traktuje o aktualnych problemach kraju. Dopiero „Myśl trzecia” mówi wprost o Rzeczypospolitej. W związku z aktualną sytuacją autor nawołuje do ograniczenia wolności wobec powagi sytuacji i do czasowego przekazania stanowienia praw „mniejszej liczbie cnotliwych i doskonałych”. W tym celu proponuje powołać 9 mężów, którzy mieliby ułożyć kodeksy praw fundamentalnych, praw cywilnych i traktatów z innymi państwami, a także zorganizować stałą służbę dyplomatyczną i ułożyć „systema polityczne państwa” dostosowane do położenia Rzeczypospolitej w Europie. Te postulaty, wraz z atakiem na kult starych praw i propozycją zastąpienia tronu elekcyjnego elekcją przez familie, pozwalają upatrywać w książce Wybickiego ważne ogniwo w myśli politycznej, łączące wcześniejsze hasła z projektami wysuwanyymi podczas Sejmu Czteroletniego.

Tytuł publikacji — jak zauważył E. Rostworowski — nie odpowiada zawartości książki, w której mowa jest o wolności politycznej, a nie cywilnej. Przyczyną szukać trzeba w skali zamierzenia, które miało obejmować również sprawy cywilne. Poświęcone nim następne części traktatu Wybicki opatrzył innym tytułem. Są to oczywiście „Listy Patriotyczne”.

Skromna, ale staranna edycja w istotny sposób uzupełnia stan wiedzy o literaturze politycznej czasów stanisławowskich.

Ł. K.

Michel Péronnet, *Les 50 mots-clefs de la Révolution française*, Editions Privat, Paris 1983, s. 295.

W popularnej francuskiej serii słownikowej 50 słów-kluczy tomik poświęcony Rewolucji ukazał się jako druga pozycja dotycząca historii po „Les 50 mots-clefs de l'histoire médiévale” Pierre'a Bonnassie. Autor jej jest profesorem uniwersytetu Montpellier III, specjalizuje się w historii nowożytnej Francji. Książka zawiera siedmiostronicowy rzut oka na Rewolucję, dwustronicową bibliografię